

MATUMIZI YA LUGHA

1. 1989

(a) *Akifisha*

i. Talipofika Mombasa tuhkutana na mzee mwenye mvi.

.....
.....

ii. Ukifika nyumbani msalimie mama lakini usimwambie chochote kuhusu ugojwa wangu jikitisha bure salimu alimwambia kaka

.....
.....

(b) *Kamilisha bila kubadilisha maana*

i. Ng'ombe amefungiwa katika zizini lake ili akamuliwe maziwa

.....

ii. Mbwa amenikulia chakula changu

.....

iii. Rehema alikuwa na huzuni mwingi kuniliko

.....

iv. Baada ya kuoza ndani ya gunia kakangu hakuweza kuuza hata kiasi kimoja.

.....

(c) *Eleza tofauti iliyoko kati ya (i) na (ii)*

(i) Watu wasemao watakuja kesho

(ii) Watu wanasema watakuja kesho

.....
.....
.....
.....

(d) Unganisha sentinsi hizi mbili

Maria ni msichana mrembo. Maria ni msichana asiye na adabu

.....

(e) Kila moja ya maneno yafuatayo yana maana mbili

Tofautisha maana hizo kwa kuandikia sentensi mbili

(i) Panga

(ii) Kucha

.....

.....

(f) Kwa kuzingatia sehemu zilizopigwa misitari, andika sentensi hizi tena kwa lugha ifaayo zaidi

(i) Babu yangu mpenzi alikuwa mwaka iana

.....

(ii) Shangazi yangu ambaye aitiwa mimba mwaka jana na atazaa mwaka huu.

.....

(iii) Watu wengi wana tabia ya kuwasema wenzao vibaya wakati hawapo.

.....

(g) Andika tena sentensi zifutazo ukifuata magizo unayopewa mwisho wa kila sentensi

(i). Watoto wanaovaa nguo fupi siku hizi wameathiliwa na tabia za kigeni.

(Anza: Nguo fupi...).

.....

.....

(ii) Kama wanafunzi hawamthamini mwalimu hawezi kufaulu katika masomo

(Anza: ni vigumu...).

.....

.....

(iii) Ukora wake ulimfanya apigwe

(M??? kwa.....ukora wake.)

.....

.....

2. 1990

Matumizi ya lugha

(a) Andika upya sentensi ifuatayo ili kuiondolea matatizo: (alama 3)

Bwana Tumbo alifariki mjini akiwa na umri wa miaka hamsini Mombasa mwaka uliopita.

.....
.....

(a) Andika kwa kinyume ukizingatia maneno yaliyopigiwa mstari:

Nyanya aliomboleza kwa siku kadhaa wakati wa matanga ya biutiye. (alama 3)

.....
.....

(b) Kamilisha kwa neno lifaalo zaidi. (alama 3)

(i) Shoka ni kwa kuchanja ambapo lugha ni kwa

(ii) Chaki ni kwa mwalimu hali mbao ni kwa.....

na mawemkwa.....

(c) E leza maana mbili zinazopatikana katika sentensi ifuatayo: (alama 4)

Dadangu alipikiwa chakula.

.....
.....
.....
.....

(e) Andika upya sentensi hizi kulingana na maagizo:

(i) Mtu kama wewe hafai kutuletea matatizo ya kinyumbani. (Alama 2)

Anza: Matatizo.....

.....
.....

(ii) Nimekuia kuonana nawe unipe msaada wa shilingi kumi. (alama 2)

Anza: Kusudi

.....
.....

(iii) Nakusihi uniletee maji ya kunywa. Andika kama amri. (Alama 2)

.....
.....

(iv) Mwalimu: Utalii amri au la?

Mwanafunzi: Sitazikaidi tena mwalimu. Andika kama taarifa (alama 2)

.....
.....

(f) Andika kwa ukubwa

Nyumba iliingia nyoka ambaye alikatwa mkia (alama 4)

.....
.....

(g) Andika kwa udogo

Kitabu change kina mistari midogo (alama 3)

.....
.....

(h) Eleza maana mbili za sentensi ifuatayo:

Yeye ndiye mwalimu wa pekee wa Kiingereza.

.....
.....

(i) Eleza tofauti kimaana bainaya sentensi hizi mbili: (alama 4)

- (i) Walikimbizana
- (ii) Walikimbiliana

.....
.....
.....
.....

(j) Kuna tatizo gani katika sentensi hii?

(Alama 2)

Babake alikuwa amekasirika huku akimtukana kwa furaha.

.....
.....

(k) Eleza maana ipatikanayo katika msemo huu:

(alama 2)

Kumvisha mtu kilemba cha ukoka.

.....
.....

3. 1991

MATUMIZI YA LUGHA

Jibu maswali yafuatayo ktilingana na maagizo.

(a) Eleza maana mbili zinazopatikana katika sentensi ifuatayo:

Baba alimwambia mama kuwa hataenda dukani.

(alama 4)

.....
.....
.....
.....

(b) Jino linapongoka huacha pengo, halijereha linapopona huacha....

(alama 1)

.....

(c) Andika upya sentensi zifuatazo kulingana na maagizo:

(i) Kumeanzishwa hazina ya kusaidia wanafunzi werevu wanaotoka katika jamii zisizojiweza kifedha.

(alama 2)

Anza: Wanafunzi.....

.....

(ii) Andika sentensi ifuatayo katika kauli ya kutendeanza:

Mimi nilikula chakula chake na yeye akala chakula changu

(alama 2)

.....
.....

(d) Andika jawabu sahihi kati ya yale uliyopewa:

(i) Kusema 'Subira huvuta heri' ni sawa na kusema:

(alama 2)

A. Ngojangoja yaumiza matumbo. C. Mtaka cha mvunguni sharti ainame.

B. Mvumilivu hula mbivu

D. Mkono usioweza kuukata ubusu.

(ii) *Kumvalia mtu miwani ni:*

A. Kumtazama mtu vizuri.

C. Kujidai kuwa humwoni

B. Kumtazama mtu kisiri

D. Kujidai kuwa unamwona.

(e) (i) *K anusha maneno yaliopigwa mstari katika sentensi hii:* (alama 2)
Kengele imelia na masomo yataanza.

.....
.....

(ii) *Andika tena sentensi hii ifuatayo uldtwma kinyume cha maneno yalipopigwa mstari.*

2) Mary alifuma vitambaa na kuvianika (alama

.....
.....

(f) *Andika sentensi zitakazodhihirisha maana za maneno yafbatayo:* (alama 4)

(i) Suku

(ii) Chuku.....

(g) *Andika sentensi mbili kwa kila neno kudhihirisha maana mbili tofauti za:* (alama 8)

(i) Ezeka

(ii) Mwiko

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(h) *Andika wingi wa sentensi hizi:* (alama 2)

(i) Ulimi wa moto ulichoma chumba

.....

2) (ii) Wingi jeusi lilitanda again (alama

.....

- (i) JUMA: Mama! Ulinipata wapi mimi?
MAMA: Nilikuzaa juma

Andika katika usemi taarifa ambapo Mama Juma anaweleza Baba Juma mazungumzo haya. (Alama 4)

.....
.....

- (j) Andika sentensi tatu tofauti zinazoweza kuwa sahihisho la sentensi hii; (alama 3)
Kule ndimo tunapoishi.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. 1992

MATUMIZI YA LUGHA

- a) Neno lifuatalo lina maana zaidi ya moja. Tofautisha maana tatu kwa kulitumia katika sentensi . Paa

.....
.....

- (b) Andika neno au maneno mengine yenye maana sawa na yale yaliyopigwa mstari katika

Sentensi hizi zifuatazo.

- (i) Mtoto wake alikata kamba jana
(ii) Yeye ni mwenye moyo wa kuogopa

.....
.....

- (c) *Unganisha sentensi zifuatazo*

- (i) Kakangu ni mrefu kama mti. Dadangu ni mfupi karra nyundo.

.....
.....

- (d) *Sahihisha bila kubadilisha maana*

Chura kilikuwa kinalia kikakaribia karibu yangu kisha kikakufa.

.....
.....

- (e) *Andika upya kulingana na maagizo*

- (i) Hakuja jana ndiposa hakuniona

(Anza kwa: *Angekuja*

- (ii) Kidole kimoja hakivunji chawa

(Anza kwa: *Haiwezekani*

- (iii) (Nne kuondoka mbili hutoa jawabu la mbili)

(Maliza kwa *kuondoa mbili*)

.....
.....

(iv) Tulifanikiwa kwa sababu ya kufanya kazi kwa bidii

(Maliza kwa tufanikiwe)

.....
.....

(f) Kanusha sentensi hii:

(i) Kuja kwake kulitunufaisha.

.....

(ii) Andika kwa kinyume:

Siku ya kuzaliwa huwa ya furaha kubwa (alama 2)

.....

(g) Katika kuisitiza tunasema; fungua ndi ndi

(i) Funika..... (alama2)

(ii) Giza..... (alama 2)

(h) Tumia tanakali ifaayo

Jiwe linapotupwa majini huanguka
(alama 2)

(i) Eleza maana ya misemo ifuatayo:

(i) Kujitolea kwa hali na mali (alama 2)

.....

(ii) Kukubali shingo upande (alama 2)

.....

(j) Kutokana na kitenzi kujua tunapata ujuzi. Tunapata nini kutokana na (alama 3)

(i) Kulea

(ii) Kulala

(iii) Kufikiri

- (k) Jaza sehemu zenye mapengo:
- (i) Mwizi alitolewa nyumbani _____ kuwa amelala (alama 1)
- (ii) Mototo alipasua gunia _____ kuwa na sukari (alama 2)
- (l) Akifisha sentensi ifuatayo:
 Babake alimwambia Asha utaenda shuleni utake usitake. (alama 2)

5. 1993

Jibu maswali yafuatayo kulingana na maagizo.

(a) *Eleza maana ya sentensi hizi mbili kufuatana na jinsi ziiivyoakifishwa.*

- (i) Kwa kumwona tu; mwanawe alimnunulia viatu. (alama 1)

.....

- (ii) Mwa kumwona tu mwanawe, alimnunulia viatu. (alama 1)

.....

(b) *Yqapange upya maneno yafuatayo ili yalete maana ifaayo.*

- (i) Watoto upesi walikimbia mwizi walipomwona. (alama 2)

.....

- (ii) Kililia kioo kingora kilipovunjwa. (alama 2)

.....

(c) *Sentensi zifuatazo zina makosaya kisarufi. Zisahihishe.*

- (i) Maziwa yalimoibwa na watoto yalimwagika. (alama 1)

.....

(ii) Niliingia hotelini nikatumana mpishi aniletee chakula. (alama 1)

.....
.....

(d) Nini tofauti kati ya:

(i) Alipigwa makofi (alama 2)

(ii) Alipigiwa makofi (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(e) Eleza maana mbili ya maneno lifuatalo

(i) Funza (alama 2)

.....
.....

(ii) Oza (alama 2)

.....
.....

(f) Andika sentensi ifuatayo bila kutumia neno amba.

Jembe ambalo lilinunuliwa jana limevunjika mpini (alama 1)

.....
.....

(g) Andika sentensi ifuatayo katika kauli ya kufanyiza.

Mama anamfanya mtoto atembea (alama 1)

.....
.....

(h) Eleza maana ya semi zifuatazo:

(i) Kutia for a (alama 3)

.....
.....

(ii) Kuchanga bia

.....

(iii) Kufa ganzi

.....

(f) Andika wingi wa:

-
ambao nitauziba

Nyumba yangu ina ufa
(alama 2)

.....

-

kulikufiirahisha

Kucheza kuzuri

(alama 2)

.....

.....

(j) Tunga sentensi kuonyesha maana ya maneno haya:

- (i) Jikwaa
- (ii) Jukwaa
- (iii) Hatima
- (iv) Yatima

(alama 4)

.....

.....

.....

.....

.....

(k) Kanusha sentensi hizi:

- (i) Kwenda kwake kazini kulimfanya apandishwe cheo.

(alama 2)

.....

.....

- (ii) Wanafunzi wamecheza sana na sasa wanakuja nyumbani.

(alama 2)

.....

.....

6. 1994

(a) (i) *Kanusha sentensi zifuatazo:*

(I) Penye maoni mazuri mapatano huwapo (alama 2)

.....

(II) Nilisoma nikaandika (alama 1)

.....

.....

(ii) *Andika kwa kinyume* (alama

2)

(I) Nje kulikuwa kweupe (alama 2)

.....

(II) Shemeji yake ni tajiri sana (alama 2)

.....

.....

(b) *Kuna viambishi vitatu vinavyosimamia maanaya mahali:*

Undani, upande na mahali maalum. Vitungie sentensi moja moja viambishi hivi.
(alama 6)

.....

.....

.....

.....

.....

(c) Unganisha sentensi zifuatazo ziwe sentensi moja moja.

- (i) Miswada ilikuwa miwili. Miswada hiyo inasomwa sasa. Itakuwa vitabu vya kuisimua. (alama 2)

.....
.....

- (ii) Babake alikuwa mweupe. Yeye si mweusi (alama 2)

.....
.....

- (iii) Mkono ni mrefu. Mguu ni mrefu zaidi (alama 2)

.....
.....

(d) Eleza maanaya:

- (i) Jinamizi (alama 1)

.....

- (ii) Maabara (alama 1)

.....

- (iii) Kula mwande (alama 1)

.....

- (iv) Kujikuna kichwa (alama 1)

.....

- (v) Kaba koo (alama 1)

.....

(e) Ziandike upya sentensi zifuatazo kulingana na maagizo.

- (i) Mwawasi aliandika barua ndefu
Maliza kwa.....Mwawasi (alama 2)

.....

- (ii) Mzigo umechukuliwa
Andika katika kauliya kutendeka (alama 2)

.....
(f) Eleza kwa ufupi maanaya methali zifuatazo.

(i) Mtu hujikuna ajipatapo (alama 2)

.....
.....
(ii) Jungu kuu halikosi ukoko. (alama 2)

.....
.....
(iii) Eleza methali inayoweza kusimamia maelezo yafuttayo:

Hata ukitukanwa nyamaza. Matukano hayadhuru; hayaumizi kimwili.

Kutukanwa si sawa na kupigwa. (alama 2)

.....
.....
(g) Andika kwa wingi:

(i) Kuhubiri kwake kulinisaidia mimi na nyumba yangu. (alama 1)

.....
(ii) Utundu wa mtoto wake ulimeletea balaa (alama 1)

.....
(iii) Ufito huu ni mwembamba sana (alama 1)

.....
(h) Akifisha sentensi ifuatayo Hi ilete maana mbili tofauti:

Mama atampa mtoto wake Chai akija. (alama 2)

.....
.....

7. 1995

(a) Akifisha kifungu kifuatacho

“Baba Wafua, ona Barua iliyotoka kwa mwanao. Hata hati haisomeki” “lo” baba watoto akamaka. Hii barua kweli imetoka kwa mwanangu Wafua. “Waniuliza mimi?” Mama akamjibu “Tazama maandishi na anwani basi. Shule ya Msingi ya Barungani S.L.P 128 Vuga.” (alama 5)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(b) (i) Andika sentensi ifuatayo kwa wingi

Uwanja mwingineo umechimbuliwa kuongeza ule wa zamani (alama 1)

.....
.....

(ii) Unda jina kutokana na kivumishi hiki (alama 1)

Refu

(iii) Tunga sentensi moja ukitumia – ki – ya masharti (alama 1)

.....

(c) (i) Zifuatazo ni sehemu gani za mwili

(i) Kisugudi

.....
.....

(ii) Nguyu (alama 2)

.....

.....
(ii) Andika maneno mengine yenye maana sawa na

- (i) Damu(alama 2)
- (ii) Jura

(d) Tumia kitenzi KAA inavyofaa kujazia nafasi zilizoachwa

Onyango alipofika mkutanoni alikosa mahali pa.....

Watu walikuwa wamejaa na hapakuwa na kiti hata kimoja cha

.....

(alama 2)

(e) (i) Fafanua maana ya methali: Waso haya wana mji wao

(alama 1)

.....
.....
.....
.....

(ii) Tunasema kifurushi cha kalamu ya ndizi (alama 1)

**(f) (i) Tunga Sentensi tano kuonyesha matumizi matano tofauti ya neno KWA
(alama 1)**

.....
.....
.....
.....
.....

(ii) Tumia viunganishi vifuatavyo katika sentensi

(a) Minghairi ya

.....
.....

(b) Maadam

(alama 2)

.....
.....

(iii) Ni mbinu gani za lugha zinazotumiwa katika sentensi hizi?

(a) Juma si simba wetu hapa kijijini

.....

(b) Juma ni shujaa kama simba

(alama 2)

.....

(g) Sentensi ifuatayo ina maana mbili totauti. Zieleze

Huyu amekuja kutuliza

(alama 2)

.....

.....

.....

.....

(h) Andika sentensi tatu kuonyesha maana tatu tofauti za neno KINA(alama 3)

.....

.....

.....

(i) Eleza tofauti ya semi mbili zilizopigwa mstari

(a) Kevoga hana muhali; ikiwa hawezi kukufanyia jambo atakwambia

(b) Kevogo hana muhula; hivi sasa amekuambia hawezi kukufanyia jambo hili

.....

.....

.....

.....

(alama 2)

(j) Tofautisha maana

(a) Ningekuwa na uwezo ningesafiri kwenda ng'ambo

(b) Ningalikuwa na uwezo ningalisafiri kwenda ng'ambo

(alama 2)

.....

.....

.....

.....

(II) Yaandike maneno yafuatayo katika ufupi wake

- A. (i) Shangazi zako
- (ii) Mama zako (alama 2)
- B. Unda jina moja kutokana na majina yoyote mawili ya Kiswahili sanifu (alama 1)

.....

.....

.....

8. 1996

(a) Sahihisha makosa yaliyomo katika sentensi mbili zifuatazo

- (i) Bei za vitu zimepanda juu sana siku hizi

.....

- (ii) Weka mizigo kwa gari (alama 2)

.....

(b) Eleza maana ya sentensi hizi

- (i) Mikono yao imeshikana

.....

.....

- (ii) Mikono yao imeshikamana (alama 2)

.....

.....

(c) Andika sentensi zifuatazo ukitumia kinyume cha neno lililoandikwa kwa herufi za mlazo

- (i) Usijaribu *kupaaza* sauti unapoimba

.....

- (ii) Huyu ni mtu *mwenye busara*

.....

- (iii) Binadamu hawezi *kumuumbua* mwenzake

.....

(d) Fafanua maana za misemo ifuatayo kwa kuitungia sentensi

- (i) Kula uyundo (alama 2)

.....
.....

(ii) Kula uhondo (alama 2)

.....
.....

(iii) Kula mori (alama 2)

.....
.....

(e) Akifisha kifungu kifuatacho

Bwana mwenyekiti wetu wa leo wazazi wote na hata wanafunzi leo ni siku muhimu je mngependa niwafahamishe msaada tuliopokea kutoka kwa wizara ya elimu (alama 4)

.....
.....
.....
.....

(f) Eleza kazi ifanywayo na

(i) Mhariri

.....
.....

(ii) Jasusi (alama 4)

.....
.....

(g) Tunasema: Mtoto huyu mzuri anapendeza

Ukitumia majina yafuatayo kamilisha sentensi ukifuata mfano ulio hapo juu

(i) Ngome (alama 1)

.....

(ii) Mitume (alama 1)

.....

(iii) Heshima
(alama 1)

.....

(iv) Ng'ombe (alama 1)

.....

(v) Vilema (alama 1)

.....

(h) **Kutokana na vitenzi tunaweza kuunda majina na pia kutokana na majina tunaweza kuunda vitenzi. Mfano**

| Jina | Kitendo |
|-------------|----------------|
| Mwuzaji | Uza |
| Mauzo | Uza |
| Wimbo | Imba |

Sasa kamilisha:

| Jina | Kitenzi |
|-------------|----------------|
| (i) Mnanda | |
| (ii) Kikomo | |
| (iii) | Ruhusa |
| (iv) | ashiki |
| (v) | husudu |

(alama 5)

(i) Andika katika msembo halisi
Mvulana alimwambia baba yake kuwa alitaka kwenda sokoni (alama 2)

.....

.....

(ii) Andika katika msembo wa taarifa
“Nitakuwa nikija hapa kila siku kukuona”, Kamau alimwambia shangazi yake

.....

.....

(j) Eleza matumizi ya ‘Po’ katika sentensi hii (alama 2)
Nilipofika nilimwona pale alipokuwa amesimama

.....

.....

- (k) Mtu akicheza mchezo mahali Fulani tunaweza kusema alichezea hapo
 Ukifuata mfano huu, tumia vitenzi vilivyoko katika mabao kukamilisha (alama 2)
- (i) Alihapo (la)
 - (ii) Ali..... hapo (fa)
 - (iii) Ali.....hapo (oa) (alama 3)

9. 1997

Jibu maswali yafuatayo kulingana na maagizo

(a) Andika katika msembo wa taarifa

Mzazi: Kesho nataka ufike nyumbani mapema, unasikia?

Mtoto: Nitajaribu, lakini mwalimu alisema tutafanya mtihani jioni (alama 4)

.....

(b) Badilisha katika udogo kisha ukanushe udogo huo

(i) Guu lake limepona baada ya kuumwa na jibwa la jijini (alama 2)

.....

(ii) Nyumba yenyewe ilijengwa bondeni karibu na mto (alama 2)

.....

(c) Andika katika kauli ya kutendesha

(i) Nataka upike chakula hiki vizuri (alama 1)

.....

(ii) Toa ushuru wa forodhani

.....

(d) Sahihisha bila kubadilisha maana:

(i) Usikuje hapa kwetu kwani sitakuwamo (alama 1)

.....
(ii) Basi la shule imeharibika moshi nyingi inatokea dirishani na maji inatiririka ovyo (alama

2)

.....
.....

(e) Bila kubadilisha maana, andika sentensi zifuatazo ukitumia kirejeleo cha ngeli kifaacho

(i) Nyumbu alishinda farasi kukimbia (alama

1)

.....

(ii) Milango yote yajifunga ovyo, nenda ukafunge (alama 1)

.....

(iii) Hamisi amekata nyasi vizuri (alama 1)

.....

(iv) Jiwe lile liliangukia matunda (alama 1)

.....

(f) (i) Eleza maana ya misemo ifuatayo kwa kuitungia sentensi moja moja

Kuramba kisogo (alama 2)

.....

.....

Kuzunguka mbuyu (alama 2)

.....

.....

(ii) Andika methali nyingine ambayo maana yake ni kinyume cha

Riziki kama ajali huitambui ijapo

.....

(g) Eleza matumizi manne tofauti ya – na (alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(h) (I) Eleza maana mbili mbili zinazotokana na sentensi zifuatazo

(i) Mtoto alitimua mbio, kuona nyoka (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(ii) Juma alifagia chakula (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(iii) Sisikii vizuri (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(II) Mahali palipohamwa panaitwa (alama 1)

(i) Tunga sentensi ya neno moja ambayo ina visehemu vifuatavyo vya sarufi

- Kiima

.....

- Wakati

.....

- Kirejeleo

.....

- Kiswahili kitendwa

.....

- Kitenzi

.....

(alama 5)

(j) Bila kunyambua, andika maneno mawili ambayo yanatokana na shina moja na neno: imani (alama 2)

.....

.....

10. 1998

(a) Akifisha kifungu hiki:

Nilopomwendea aliniangalia kisha akaniambia siamini kuwa ni wewe uliyeandika insha hii. (alama 3)

.....

.....

.....

(b) Onyesha kielezi, kivumishi, kitenzi na jina katika sentensi:

Watu wane walipeperushwa juu kwa juu na upepo mkali (alama 4)

.....

.....

.....

.....

(c) Taja madini mawili ambayo yametukuzwa zaidi, moja kwa thamani yake ya kifedha na nyingine kwa kutengeneza vyuma vigumu kuliko madini mengine (alama 2)

.....

.....

(d) Tumia viunganishi vingine badala ya vile vilivyotumiwa katika sentensi hizi:

(i) Anayetafuta hachoki hata akichoka keshapata (alama 1)

.....
.....

(ii) Ngonjeeni hadi washiriki wote wafike (alama 1)

.....
.....

(e) Watu wafuatao wanafanya kazi gani (alama 2)

(i) Mhasibu

.....
.....

(ii) Mhazili

.....
.....

(f) Tumia kiulizio – pi – kukamilisha

(i) Ni mitume aliwataja? (alama 1)

(ii) Ni kiziwi aliyemwona akipita? (alama 1)

(g) Eleza tofauti mbili muhimu za kimaumbile kati ya wanyama (alama 4)

(i) Kifaru

(ii) Nyati

.....
.....
.....
.....

(h) Tunatumia viashiria vya kuthibitisha kwa mfano kitabu kiki hiki. Sasa kamilisha
Ni mbwa aliyekula chakula cha mtoto (alama 1)

(i) Tumia semi hizi katika sentensi kuonyesha maana:

(i) Kuchokoachokoa maneno (alama 2)

.....
.....

(ii) Kumeza shibiri (alama 2)

.....

.....
(j) Andika upya sentensi ifuatayo ukitumia kirejeshi (kihusiano) cha ngeli cha mwisho
Mwanafunzi anayefanikiwa maishani ni yule anayesoma kwa bidii na pia
anayetii wakuu wake (alama 2)

.....
(k) Tunga sentensi mbili zinazobainisha tofauti kati ya:

- (i) Goma
- (ii) Koma (alama 2)

.....
(l) Jaza viambishi vifaavyo katika sentensi zifuatazo:

- (i) Ukuta -----enyewe una nyufa nyingi lakini fundi ote anaweza
kuukarabati (alama 2)
- (ii) Maji yalizoa changarawe ote na vitu Ingingine.....o ufuoni
mwa bahari. (alama 2)

(m) (a) **Eleza matumizi ya**

- (i) Isije ikawa
.....
.....
- (ii) Huenda ikawa (alama 2)
.....
.....

(b) Tunga sentensi za kuonyesha matumizi hayo (alama 2)

.....
(n) Onyesha maana mbili tofauti za neno ‘hapa’ (alama 2)

.....

.....
.....
.....

(o) Andika maswali mawili ambayo hayahitaji majibu ya moja kwa moja (alama 2)

.....
.....
.....
.....

11. 1999

A:

- a) Jaza kiambishi kifaacho:
Ume _____ ona kalamu nyekundu ziliz _____potea? (alama 2)
- b) Andika kwa umoja
Tumewaondoleeni matatizo yenu, yafaa mtushukuru. (alama 2)

.....

c) Nyambua vitenzi vifuatavyo ili kupata majina (nomino) mawili mawili tofauti:

(i) Kumbuka

.....
.....

(ii) Shona

.....
.....

(iii) Cheka

.....

.....
d) Ondoa- amba-bila kubadilisha maana.
(i) Kuimba ambako kulisifika siku nyingi sasa kunatia shaka (alama 1)

.....
.....
(ii) Mibuni ambayo hupandwa wakati wa mvua hustawi (alama 1)

.....
e) Sahihisha:
Siku hizi mahitaji imezidi na pesa haitoshi (alama 1)

.....
f) Akifisha:
Sijaona kitabu kizuri kama hiki utaniazima siku ngapi bashiri alimuliza
sijaona. (alama 4)

.....
g) Eleza maana mbili za sentensi:
Jua nisemalo ni muhimu kwetu. (alama 2)

.....
h) Kiambishi- U-hutambulisha majina yote ya ngeli ya U (umoja). Hata hivyo
baadhi majina haya huchukua viambishi tofauti tofauti katika wingi.
Orodhesha majina kama hayo, kisha uonyeshe viambishi hivyo tofauti vya
ngeli (Katika umoja na Wingi)

.....
.....
.....
.....
.....
B:

(a) (i) Andika methali nyingine yenye maana sawa na Mwenya kelele hana neno. (alama 2)

.....

(ii) Eleza maana ya misemo:

I Hana mwiko

.....

.....

II Ametia mbugi miguuni (alama 2)

.....

.....

(b) Tunga sentensi mbili kuonyesha tofauti kati ya:

(i) Tega

.....

.....

(ii) Tenga (alama 2)

.....

.....

(c) Eleza maana mbili kuonyesha tofauti kati ya;

(i) Rudi

(ii) Funza

(alama 2)

.....

.....

.....

.....

d) Jumba la kuhifadhi vitu vya kale ili watu wavitazame huitwa (alama 2)

.....

e) Andika kwa tarakimu;

Nusu kuongeza sudusi ni sawa na thuluthi mbili

(alama 2)

.....
.....
.....

- f) Jaza kiungo cha mwili kifaacho:
i)ya jicho hurekebisha kiasi cha mwanga uingiao kwenye jicho. (alama 1)
ii) Saa hufungiliwa kwenye.....cha mkono (alama 1)
- g. i) Mjukuu ni wa babu; mpwa ni wa..... (alama 1)
i i) Tunachunga unga, tunapeta..... (alama 1)

12. 2000

A.

- a) Eleza tofauti iliyopo katika jozi hii ya sentensi. (alama 2)
Alimpatia soda ya chupa
Alimpatia soda kwa chupa.

.....
.....
.....
.....

- b) Kamilisha jedwali ukifuatia mfano uliopewa (alama 4)
- | | | |
|-------|----------|---------|
| Wimbo | Mwimbaji | Uimbaji |
| Jengo | | |
| Pendo | | |

- c) Taja vielezi vinavyopatikana katika sentensi hizi; kisha ueleze ni vielezi vya aina gani (alama 4)
(i) Aliamka alfajiri

.....
.....

- (ii) Mtu huyu ni hodari sana

.....
.....

- d) Andika kwa msembo halisi
Yohana alisema kwamba njiani kuliwa kumenyesha sana ndio sababu tulichekelewa (alama 2)

.....
.....
.....

e) Tunga sentensi moja moja ukitumia alama zifuatazo za uakifishaji

(i) Ritifaa

.....

(ii) Parandesi

.....

(iii) Dukuduku

.....

(iv) Mshangao.

.....

f) Tunga sentensi ukionyesha matumizi ya vitenzi vya silabi moja katika jinsi
ya kutendesha ukitumia silabi hizi (alama 3)

(i) -la

.....

(ii) nywa

.....

(iii) fa

.....

g) Taja na ubainishe aina za viwakilishi katika sentensi zifuatazo (alama 4)

(i) Ile minazi yangu niliyopalilia inakua vizuri

.....

.....

.....

(ii) Mimi ninataka kumwona mwanariadha aliyepata nishani ya dhahabu

.....

.....

.....

h) Andika kwa wingi:
(i) Uta wake ni mrefu na mkubwa sana (alama 2)

.....

(ii) Merikebu itayokayofika kesho itango'a nanga kesho kutwa. (alama 2)

.....

.....

i) Andika upya sentensi zifuatazo ukitumia neno amba
(i) Kijiti kilichovunjika kilimwumiza Amina guu (alama 2)

.....

(ii) Barua zitakazoandikwa na baba kesho zitatumwa mwaka ujao.

.....

j) **Sahihisha sentensi hizi:**
(i) Bahasha ilionunuliwa jana ni kubwa na mzuri (alama 2)

.....

(ii) Mananasi hizi zinauzwa ghali kwa sababu zimeiva vizuri sana
(alama 2)

.....

B:

a) Tunawaitaje watu hawa? (alama 2)
(i) Mtu anayebeba mizigo kwa ujira

.....

(ii) Mtu anayeshughulikia elemu ya nyota

.....

b) **Taja methali inayoafikiana na maelezo haya:**

i) Wengine wanapoozana na kugombana, kuna wanaofurahia kabisa hali hiyo.

.....
.....
.....

13. 2001

a) Kwa kutumia kirejeshi kifaacho, rekebisha sentensi ifuatayo kwa njia mbili tofauti.
Yule ndiye mkwasi ambaye aliyenusurika. (alama 2)

.....
.....
.....

b) Andika umoja wa sentensi hizi:
(i) Kwato za wanyama hutufaidi
.....
(ii) Mnataka vyeti vya kuwasaidia? (alama 2)

.....

c) **Andika ukubwa wa**
Mwizi aliiba kikapu na ngo'mbe (alama 2)

.....

d) Tunga sentensi sahihi ukidhihirisha wingi wa majina yafuatayo:
i) Ukanda

.....

.....

ii) Uzee

.....

.....

e) Sahihisha sentensi zifuatazo bila kugeuza maana
i) Kikombe chenye kimevunjika ni kipya (alama 1)

.....

ii) Nimepeana kitabu kwa mwalimu mkuu (alama 1)

.....

f) Tunaweza kusema katika chumba au

- i)ama
 ii)
- g) Andika sentensi zifuatazo katika hali ya kutendewa
 i) Yule Ngo'mbe alizaa ndama mkubwa jana

 ii) Mavu hawa wamemsumbua Nyatogo kwa mda mrefu.

- h) Kwa kurejea ngeli za mahali, andika sentensi tatu ukionyesha matumizi ya kila moja

- i) Andika sentensi za mseto kutokana na mbili fupi ulizopewa
 a) Mwanafunzi amesoma kwa bidii. Mwanafunzi anataka kupita mihani (alama 1)

 b) Leo nimerudi nyumbani. Sipendelei kuishi hapa (alama 1)

- j) Geuza sentensi hizi kutoka msemu wa taarifa hadi msemu halisi
 i) Mama alisema nichukue nafaka yetu nikauze sokoni (alama 2)

 ii) Mwalimu aliomba aletewe vitabu vyake kutoka darasani (alama2)

- k) Eleza maana mbili tofauti za sentensi hii:
 Wenzake wamelipwa pesa zao, yeye bado amelala.

.....
.....
.....

I) a) Eleza katika sentensi maana ya misemo ifuatayo; (alama 1)
(i) Uso wa chuma

.....
.....

(ii) Kuramba kisogo (alama 1)

.....
.....

b) Andika visawe (maneno yenye maana sawa) vya maneno haya (alama 1)
i) Sarafu

ii) Kejeli (alama 1)

iii) Daktari

(alama 1)

.....
Kwa kila jozi ya maneno uliyopewa, tunga sentensi mbili kutofautisha maana.

c) i) Ini (alama 2)
Hini

.....
.....
.....

d) Andika kinyume cha
i) Shari (alama 1)
ii) Oa (alama 1)

e) i) Anayefundisha mwari mambo ya unyumba hutwa (alama 1)

.....
.....
.....

ii) Samaki anayejirusha kutoka majiri huitwa (alama 1)

.....
.....
.....

14. 2002

a) Eleza matumizi matatu ya KI na utunge sentensi moja kwa kila mojawapo. (alama 6)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

b) Tambulisha viwakilishi katika sentensi zifuatazo, halafu uzigeuze sentensi hizo kwa wingi.

(i) Nilisoma kitabu chake

.....
.....

(ii) Umekuwa mwadilifu kupindukia

.....
.....

(iii) Alishinda nishani ya dhahabu (alama 6)

.....
.....

c) Akifisha sentensi hii: (alama 3)
Watu wengi wamezoea kusema ajali bwana basi yakaishia hapo lakini kufanya hivyo ni sawa.

.....
.....
.....

d) Andika sentensi hizi kwa umoja (alama 2)
i) Mafuta haya yanachuruzika sana

.....
.....

ii) Miinuko ile ndiyo mwanzo wa milimu ya Chungu. (alama 2)

.....
.....

e) Sahihisha sentensi zifuatazo (alama 2)
i) Kile kitabu kilipasuka ni change

.....
.....

ii) Matofali haya yanatumiwa kwa ujenzi wa nyumba

.....
.....

g) Andika sentensi hizi upya ukitumia o-ote. (alama 3)

i) Chakula kikibaki hutupiliwa mbali

.....
.....

ii) Kila nyumba unayoingia unapata watoto wawili

.....

.....
h) Yapange majina yafuatayo katika ngeli zake (alama 3)
i) Neno

.....
.....
ii) Kiongozi

.....
.....
iii) Mate

.....
i) Ukizingatia nenolililo katika mabano, andika sentensi hizi atika hali ya kutendeka (alama 2)

i) Daraja hili (vuka) tu wakati wa kiangazi.

.....
.....
ii) Kitabu hicho (soma) ijapokuwa sura zingine sura zingine hazimo.

.....
j) Tunga sentensi ukionyesha matumizi ya (alama 2)
i) –enye

.....
.....
ii) –enyewe

.....
I) a) Tunga Sentensi zitakazobainisha maana ya jozi za maneno (alama 4)
zifuatazo:
i) Mbari
Mbali

.....
.....
.....

- ii) Kaakaa
Gaagaa

.....
.....
.....
.....

- b) Tumia misemo ifuatayo katika sentensi; (alama 2)

- i) Enda nguu

.....
.....

- ii) Chemsha roho

.....
.....

- c) Eleza maana mbili tofauti za Rudi (alama 2)

.....
.....

- d) Eleza maana ya methali Ukistaajabu ya Musa utaona ya Firauni (alama 2)

.....
.....

15. 2003

- a) i) Tumia viashiria vya kutilia mkazo katika sentensi zifuatazo

i) Kibogoyo..... Ndiye anayehitaji meno ya dhahabu.

.....
.....

ii) Vyakula.....mvipikavyo nyinyi, nasi twavipika (alama 2)

.....
.....

b) Geuza sentensi zifuatazo ziwe katika hali ya umoja

i) Huku kuimba kwenu kuzuri kutawapendez wageni (alama 1)

.....
.....

ii) Hii miche ni mizuri sana, itatufaa (alama 2)

.....
.....

c) Unganisha sentensi zifuatazo kwa kutumia viunganishi vifaavyo.

i) Chakula hiki hakina mchuzi. Hakina chumve (alama 1)

.....
.....

ii) Romeo aliamka. Alitazama saa yake

Akala kiamsha kinywa mbio mbio (alama 2)

.....
.....

d) Ziandike upya sentensi zifuatazo kwa kufuata maagizo uliyopewa.

i) Nimemleta paka ili aue panya wote wanaotusumbua hapa kwetu
nyumbani. (Anza: Panya...) (alama 2)

.....
.....

ii) Mbwa ambaye aliripotiwa kuwa ameibwa amepatikana katika bwawa la maji (Anza: katika bwawa.....) (alama 2)

.....
.....

e) Andika kwa msembo halisi sentensi. Tajiri alishangaa kuwa niliweza kuubeba mzigo huo peke yangu. (alama 2)

.....
.....

f) Piga mstari vivumishi katika sentensi hizi
i) Sina nguo yoyote niwezayo kuvaa (alama 1)

.....
.....

ii) Mtoto mwenyeweataleta kalamu (alama 1)

.....
.....

g) Andika vitenzi vinavyotokana na majina haya;
i) Mfuasi
ii) Kifaa
iii) Mharibifu (alama 3)

h) Kanusha
i) Ungemwuliza vizuri angekujibu bila wasiwasi (alama 2)

.....
.....

ii) Andika kinyume;
Mjomba alicomeka upanga kwenye ala (alama 2)

.....

i) Eleza maana nne-tofauti za sentensi hii;
Alinunua samaki na mtoto wake (alama 4)

.....
.....

- j) Eleza tofauti baina ya sentensi hizi;
i) Ningekuwa na pesa ningenunua shamba.

.....
.....

- ii) Ningelikuwa na pesa ningalinunua shamba (alama 2)

.....
.....

B a) Kamilisha tashbihi zifuatazo

- i) Baidika kama
ii) Mzima kama

- b) Tumia tanakali za sauti zifaazo kukamilisha sentensi hizi;
i) Sauti ya waimbaji haikusikika tena, ilikuwa imedidima... wageni walipofika katika jukwaa.

.....
.....

- ii) Simba ni mnyama hodari sana, akimkamata swara humrarua (alama 2)

.....
.....

c) Tunga sentensi mbili tofauti zinazobainisha maana tofauti kati ya:

- i) Nduni
.....
.....

- ii) Duni (alama 4)

.....
.....

- d) i) Mduu anayetengeneza atandu huitwa (alama 1)

.....
ii) Mdudu mwenye mkia ulipinda nchani ambao una sumu ni (alama 1)

.....
e) Andika methali moja inayotokana na maelezo yafuatayo:
Asiye na uwezo ataendelea kuwa bila uwezo hata akifanya bidii namna gani.
(alama 2)

.....
.....

16. 2004

(a) Andika udogo na ukubwa wa jina ngoma (alama 2)

.....
.....

(b) (i) Eleza namna mbili za matumizi ya alama ifuatayo ya uakifishi (;) (alama 2)

.....
.....

(ii) Tunga sentensi mbili tofauti zinazoonyesha matumizi hayo (alama 2)

.....
.....

(c) Tofautisha maana ya sentensi zifuatazo

(i) Kazi yote ni muhimu

(ii) Kazi yoyote ni muhimu

(alama 2)

.....
.....
.....
.....

(d) Tunga sentensi mbilimbili kuonyesha matimizi mawili tofauti ya

a. Ka

b. Ndivyo

(alama 4)

.....
.....
.....
.....

(e) Tunga sentensi kuonyesha matumizi sahihi ya viunganishi

(alama 2)

(i) Ingawaje

(ii) Ilhali

.....
.....

(f) Tambulisha kielezi, kivumishi na mnyambuliko wa kitenzi katika sentensi

ifuatayo:

Msichana mrembo alikuja upesi akimkimbilia dadake

(alama 2)

.....
.....

(g) Andika kifungu hiki kutoka usemi wa taarifa hadi usemi halisi (alama 4)

Watoto waliambiwa na mama yao watakaporudi nyumbani waoge. Wale, halafu waanse kusoma moja kwa moja badala ya kuharibu wakati wao kwa kutazama vipindi vya runinga. Aliwakumbusha kuwa wanaofanya maonyesho kwenye runinga tayari wamefuzu shuleni na wameajiriwa kazi

.....
.....

.....
.....
.....
.....

(h) (i) Taja vihusishi vitatu vinavyorejelea mahali, wakati na kiwang (alama 3)

.....
.....

(ii) Tunga sentensi kuonyesha matumizi ya kila kihusishi (alama 3)

.....
.....

(i) Andika sentensi zifuatazo upya kwa kufuata maagizo

(i) Alicheza kwa bidii akawafurahisha wengi waliohudhuria tamasha hizo
Anza kwa: Kucheza (alama 2)

.....
.....

(ii) Karamu hiyo ilifanya sana, kila mtu alikula chakula akatosheka
Anza kwa: chakula (alama 2)

.....
.....

(j) Tunga sentensi mbili tofauti ukitumia vitenzi hivi vya silabi moja (alama 2)

(i) Pa

.....
.....

(ii) La

.....
.....

(k) Unda vitenzi kutokana na majina haya: (alama 2)

(i) Mtukufu

.....
.....
(ii) Mchumba

17. 2005

MATUMIZI YA LUGHA

(a) Bainisha aina ya vivumishi katika sentensi hii (alama 2)
Nyumba yangu ni maridadi

.....
.....
(b) Kamilisha jedwali
Kufanya Kufanyia Kufanywa
Kula
Kuunga (alama 4)

(c) Eleza matumizi ya kwa katika sentensi hii (alama 1)
Aliimba kwa sauti tamu

.....
.....
(d) Andika kwa wingi (alama 1)
Pahala hapa ni pake

.....
.....
(e) Eleza matumizi ya na katika sentensi: (alama 3)
Halima na Asha wanasaidiana

.....
.....
(f) Huku ukitoa mifano, fafania miundo mitatu ya majina katika ngeli ya JI-MA (alama 6)

.....
.....
.....
.....

(g) Onyesha (i) Kielezi (ii) kitenzi katika sentensi (alama 2)
Mvua ilinyesha mfululizo

.....
.....

(h) Kanusha sentensi hii: (alama 2)
Tumechukua nguo chache kuuza

.....
.....

(i) Tumia – ndi pamoja na viashiria vya ngeli kujaza mapengo

- (i) Wewe _____ ninayekutafuta
- (ii) Nyinyi _____ mnaoongoza

(j) Andika sentensi hii upya kwa kufuata maagizo

- (i) Nilikuwa nimejitayarisha vizuri kwa hivyo sikuona ugumu wo wote katika safari yangu.
- Anza: safari (alama 2)

.....
.....

(k) Geuza vitenzi hivi view majina (alama 1)
(i) Shukuru

.....
.....

(ii) Enda (alama 1)

.....
.....

(l) Eleza maana mbili tofauti za sentensi hii

Mamake Juma na Mariamu walitutembelea

(alama 2)

.....
.....

II (a) Eleza maana ya:

(i) Sina pa kuuweka uso wangu

(alama 1)

.....
.....

(ii) Ana mkono wa buli

(alama 1)

.....
.....

(b) **Jaza jedwali**

| | |
|---------|------|
| Kiume | Kike |
| Mjakazi | |
| Jogoo | |
| Fahali | |

(alama 3)

(c) (i) Kati ya madini haya taja yale yanayopatikana baharini

| | |
|---------|----------|
| Zinduna | Zebaki |
| Lulu | Ambari |
| Yakuti | Marumaru |

(alama 3)

.....
.....
.....

(ii) Haya ni magonjwa gani?

| | |
|----|--------------|
| I | Matubwitubwi |
| II | Tetewanga |

(alama 2)

.....
.....

(iii) Mbuni huzaa matunda gani?

(alama 1)

.....

18. 2006

a) Tunga sentensi inayodhihirisha matumizi ya ngeli ya I – I (alama 1)

.....
.....

b) Changanua sentensi ifuatayo ukitumia mchoro wa matawi:
Mkulima mzembe amepata hasara (alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

c) Onyesha viambishi awali na tamati katika kitenzi: Alimchezea (alama 3)

.....
.....
.....

d) Taja sauti mbili zinazotamkiwa midomoni (alama 2)

.....
.....

e) Kanusha sentensi ifuatayo:
Ningalikuwa na pesa ningalinunua nyumba (alama 2)

.....
.....

f) Kitenzi fumbata kiko katika hali (kauli) ya (alama 1)

.....

.....
g) Tunga sentensi ukitumia kielezi cha (alama 1)
i) Wakati

.....
.....
ii) Mahali (alama 1)

.....
h) Andika sentenzi zifuatazo kulingana na maagizo uliyopewa (alama 1)
i) Mhunzi mrefu alishinda tuzo (Anza kw: tuzo... (alama 1)

.....
.....
ii) Mwanafunzi huyu anasoma Kifaransa. (Anza kwa kiashiria kisisitizi)

.....
i) Sentensi hizi ni za aina gani?
i) Lonare anatembea kwa kasi. (alama 1)

.....
.....
ii) Halima anaandika hali Ekomwa anasoma (alama 1)

.....
j) Tunga sentensi moja ukitumia neno “seuze” (alama 1)

.....
k) Bainisha Kirai Nomino na Kirai Tenzi katika sentensi:
Jirani mwema alinipa chakula (alama 2)

.....
.....

- l) Unda nomino kutokana na vitenzi: (alama 1)
i) Chelewa

.....
.....

- ii) Andika (alama 1)

.....
.....

- m) Onyesha hali katika sentensi zifuatazo: (alama 1)
i) Henda mvua ikanyesha leo.

.....
.....

- ii) Miti hukatwa kila siku duniani. (alama 1)

.....
.....

- n) Unganisha sentensi zifuatazo ukitumia neno “japo”
(i) Selina alijitahidi sana .
(ii) Selina hakushinda mbio hizo (alama 1)

.....
.....

- o) Andika kinyume cha:
Mwise alikunja nguo alizokuwa ameanika (alama 2)

.....
.....

- p) Sahihisha sentensi:
Mtoto ambaye niliyemsomesha ameasi jamii (alama 1)

.....
.....

q) Andika katika msembo wa taarifa. “Sitathubutu kumpa pesa zangu” Mkolwe alisema. (alama 2)

.....
.....

r) Tunga sentensi kuongyesha tofautu kati ya vitate vifuatavyo (alama 2)
Suku na zuka

.....
.....

s) Eleza matumizi ya ritifaa katika: ‘N’ shamchukua (alama 2)

.....
.....

t) Andika **udogo** na **ukubwa** wa neno ‘kiti’ (alama 2)

.....
.....

u) Eleza matumizi ya “na” katika sentensi: (alama 2)
Sofia na Raeli wanaandaliwa chai na mpishi

.....
.....

19. 2007

a) Tunga sentensi moja ukitumia nomino dhahania. (alama 2)

.....

.....
b) Eleza maana mbili za sentensi ifuatayo:

Hawa ni watoto wa marehemu Bwana Nzovu na Bi Makambo. (alama 2)

.....
.....

c) Unda nomino moja kutokana na kitenzi “ghafilika”.

.....
.....

d) Andika kwa wingi: Nyundo hii imevunjika mpini wake. (alama 1)

.....

e) Anisha sentensi ifuatayo ukitumia jedwali

Mvulana mrefu anavuka barabara (alama 3)

.....
.....

f) Tunga sentensi moja moja kuonyesha tofauti kati vitate vifuatavyo (alama 2)

i. Karama.....

ii. Gharama

g) Tambua na ueleze aina za vivumishi katika sentensi zifuatazo:

i. Mtoto mwenyewe alienda shambani (alama 1)

.....
.....

ii. Kazi yetu haihitajiki shuleni (alama 1)

.....
.....

h) Koloni/nukta mbili(:) hutumiwa katika kuorodhesha. Onyesha matumizi mengine

matatu ya koloni(:) (alama 3)

.....

.....
.....
i) Tunga sentensi itakayooshesha matumizi ya kihusishi cha a – unganifu (alama 2)

.....
.....
j) Bainisha kishanzi huru na kishazi tegemezi katika sentensi ifuatayo ‘Mkulima aliyepanda wakati ufaao amepata mavuno mazuri.’ (alama 2)

.....
.....
k) Ainisha viambishi katika neno: **kujidhiki.** (alama 2)

.....
.....
l) Tambua na ueleza aina za vitenzi katika sentensi ifuatayo
‘Kalamu aliyokuwa nayo mwalimu ni ya mwanafunzi.’ (alama 2)

.....
.....
m) Andika viwakilishi ngeli vya nomino zifuatazo
i. Chakula (alama 1)
ii. Kwetu (alama 1)

n) Badilisha sentensi ifuatayo ili iwe katika hali ya kuamuru
Baba ingia ndani (alama 2)

.....
.....
o) Eleza maana ya sentensi
‘Ningalikuwa na pesa ningalinunua nyumba na ningalistarehe’ (alama 2)

.....
.....
p) Fafanua aina za hali zinazotumika katika sentensi hizi.
i. Mwimbaji aliimba, akacheza na akachanganisha sana. (alama 1)

.....

.....
ii. Shangazi huja kila mara (alama 1)

.....
.....

q) Tunga sentensi **MOJA** itakayoonyesha maana mbili tofauti za neno **pembe**. (alama 2)

.....
.....

r) Andika katika msembo wa taarifa “Nitakuarifu nikimwona,” Elma alisema. (alama 3)

.....
.....
.....

s) Nyambua kitenzi “ota” kama kinavyotokea katika kirai “ota ndoto” ili tofauti tatu zijitokeze. (alama 3)

.....
.....
.....

(a) Andika sentensi mbili zifuatazo kama sentensi moja kwa kutumia kiwakilishi kirejeshi

1. Duka la Bahati lina bidhaa nyingi
2. Juma anafanya kazi katika duka la Bahati

(alama 2)

.....
.....

(b) (i) Eleza matumizi mawili ya kiambishi -ji-

(alama 2)

.....
.....

(ii) Tunga sentensi moja kuonyesha moja ya matumizi hayo

(alama 2)

.....
.....

(c) Tumia visawe vya maneno yaliyopigwa mstari kuandika tena sentensi ifuatayo:

Ukuta umemwumiza mvulana alipokuwa akiupanguza

(alama 2)

.....
.....

(d) Chora vielelezo matawi vya sentensi ifuatayo:

Bakari, Roda na Hirsi wamefurahi kupita mtihan

(alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(e) Tambua sauti ambazo si za ufizi katika sauti hizi

m, t, n, z, gh

(alama 1)

.....
.....
(f) Tunga sentensi sahihi ukitumia -fa- katika hali ya mazoea (alama 2)

.....
.....
(g) Onyesha kwa kupiga mstari iliko shadda katika maneno mawili yafuatayo;

(i) Malaika

(ii) Nge (alama 2)

(h) Eleza maana mbili za sentensi :

Kiharusi chake kimewatia hofu (alama 2)

.....
.....
.....
.....
(i) Tunga sentensi ukitumia kielezi cha jinsi cha nomino ifuatayo:

Uganda (alama 2)

.....
.....
(j) Bainisha sentensi sahili ziliizo katika sentensi mseto ifuatayo:

Hamali ambaye ameugua alisema kuwa angekwenda hospitali jana (alama 3)

.....
.....
(k) Andika ukubwa wa sentensi:

Ndovu wa Kiafrika ameharibu kichaka. (alama 2)

.....
(l) Iandike tena sentensi ifaatayo bila kutumia vitenzi visaidizi.

Wachezaji huenda wakawa wanaweza kushinda mchezo wa leo. (alama 2)

.....
.....

(m) Andika kwa msembo halisi:
Baba ulipotuuliza kama tungependa kwenda Mombasa wakati wa likizo tulimjibu
kwamba tulitaka kwenda Kisumu Kwa kuwa tulikuwa hatujalionga Ziwa Victoria
(alama 3)

.....
.....
.....
.....

(n)Huku ukitoa mifano mwafaka onyesha matumizi mawili ya kinyota (*) katika sarufi
ya Kiswahili (alama 4)

.....
.....

(o) Kanusha sentensi ifuatayo:

Hapo napo ndipo nitakapo. (alama 1)

.....

(p)Andika kinyume cha;

Furaha amehamia mjini (alama 1)

.....
.....

(q)Andika maneno yafuatayo katika kauli zilizoonyeshwa katika mabano

| <u>Neno</u> | <u>Kauli</u> | <u>Jibu</u> |
|-------------|--------------|-------------|
| (i) imba | (tendesha) | |
| (ii) Choka | (tendea) | |

(alama 2)

21. 2010

MATUMIZI YA LUGHA (alama 40)

(a) Toa mfano wa neno lenye muundo wa silabi ya irabu pekee (alama 1)

.....
.....

(b) Eleza maana mbili zaneno: Barabara. (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(c) Sahihisha sentensi:

Abiria walisafiri na ndege. (alama 1)

.....
.....

(d) Tambua na ueleze aina za vivumishi katika sentensi:

Mwanafunzi mkongwe amepewa tuzo kwa kuwa hodari masomoni. (alama 4)

.....
.....

(e) Andika sentensi ifuatayo katika hali yakinishi.

Usingeacha masomo, usingetaabika vile. (alama 2)

.....
.....

(f) Tunga sentensi ukitumia kielezi cha:

(i) Jumla . (alama 1)

.....
.....

(ii) Namna linganisho . (alama 1)

.....
.....

g) Ainisha shaminsho na chagizo katika sentensi: Vibarua wamefanya kazi haraka ipasavyo. Vibarua wamefanya kazi haraka ipasavyo. (alama 2)

.....
.....

(h) Eleza maana mbili zinazopatikana katika sentensi: Nenda ukaniletee mbuzi. (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(i) Tunga sentensi kudhihirisha matumizi ya ngeli ya U-U. (alama 2)

.....
.....

(J) Andika katika usemi wa taarifa.

"Mito yetu imechafuka sana; itabidi tuungane mikono wakubwa kwa wadogo, wanaume kwa wanawake ili tuisafishe." Mwanamazingira alituhimiza. (alama 3)

.....
.....
.....
.....

(k) Changanua sentensi ifuatayo ukitumia mistari au mishale. Amina na Mustafa huimba taarabu. (alama 4)

.....
.....
.....

.....
(l) Eleza matumizi ya ku katika sentensi:
Sikumwelewa alivyoeleza namna ya kuwatunza mbwa wake. (alama 2)

.....
(m) Tunga sentensi sahihi ukitumia kitenzi la katika kauli ya kutendwa. (alama 2)

.....
(n) Eleza kazi ya kila kitenzi katika sentensi:
Mkulima angetaka kupalilia shamba lake mapema. (alama 4)

.....
(o) Taja na utofautishe vipasuo vya ufizi.

.....
(p) Onyesha jinsi moja moja ya matumizi ya viwakifishi vifuatavyo:- (alama 3)

(i) nusu koloni(;

(ii) herufi kubwa

(iii) Kishangao(!)

22. 2011

Matumizi ya lugha

(a) Tumia mzizi –enya katika sentensi kama:

(i) kivumishi

.....
(ii) kiwakilishi

.....
.....
(alama 2)

(b) Andika sentesi ifuatayo katika ukubwa :-

Pala mweupe amepaswa mguuni.

(alama 2)

(c) Taja mfano mmoja mmoja wa sauti zifuatazo

(i) Kiyeyusho

(ii) kimandende

(alama 2)

(d) Onyesha shamirisho kitondo, kipozi na ala katika sentensi ifuatayo:-

Kipkemboi alimbebea mwalimu mzigo kwa gari

(alama 3)

(e) changanua sentensi ifuatayo kwa kutumia jedwali

Maria alipika taratibu huku mama akimwelekeza vizuri

(alama 4)

(f) Nomino 'furaha' iko katika ngeli gani?

(alama 1)

(g) Andiko kinyume cha sentensi: Watoto wameombwa waanike nguo (alama 2)

.....
.....

(h) Andika sentensi ifuatayo upya kwa kufuata maagizo uliyopewa.
Mama ashangilia arusi ya mwana

Anza: Mwana..... (alama 2)

.....
.....

(i) Tumia kirejeshi 'O' katika sentensi ifuatayo:-
Mtu ambaye hutupa tope hujichafua mwenyewe (alama 2)

.....
.....

(j) Kanusha sentensi ifuatayo
Mgonjwa huyo alipona na kurejea nyumbani (alama 2)

.....
.....

(k) Ainisha vihusishi katika sentensi:
Ame aliwasili mapema kuliko wengine halafu akaondoka (alama 2)

.....
.....

(l) Tunga sentensi mbili kuonyesha maana tofauti za neno "chuma" (alama 4)

(i).....

(ii).....

(m) Unda nomino kutokana na kitenzi 'tafakari'

.....
.....

(n) Eleza maana mbili za sentensi:
Tuliitwa na juma..... (alama 2)

.....
.....
.....

.....
(o) Ainisha viambishi katika kitenzi:-

Tutaonana..... (alama 2)

.....
(p) Tunga sentensi moja ukitumia kiunganishi cha kinyume (alama 2)

(q) Huku ukitoa mifano eleza miundo miwili ya silabi za Kiswahili (alama 2)

(i)

(ii).....

(r) Akifisha kifungu kifuatacho:

Mzee alimwambia mwanawe njoo nikupeleke kwa babu yako angalau umujue
moto aliuliza nani babu? (alama 4)

.....
.....
.....
.....

23. 2012 Q3 P2

MATUMIZI YA LUGHA: (Alama 40)

(a) Huku ukitoa mfano, fafania dhana ya mzizi wa neno (alama 2)

.....
.....

(b) Onyesha matumizi ya kiambishi **'ku'** katika sentensi ifuatayo: (alama 2)
Amani atakutengenezea mpini wa jembe kisha aelekee kule kwao.

.....
.....

(c) Andika vitamkwa vyenye sifa zifuatazo: (alama 2)

(i) Irabu ya mbele, wastani...

.....
.....

(ii) Kipasuo ghuna cha kaaka laini .

.....
.....

(d) Tumia kivumishi kionyeshi kisisitizi cha karibu pamoja na nomino katika ngeli ya
YA - YA kutunga sentensi. (alama 2)

.....
.....

(e) Tunga sentensi moja katika wakati uliopita hali timilifu. (alama 2)

.....
.....

(f) Tunga sentensi yenye muundo ufuatao: (alama 2)

KN (N) + KT (T + E) + U + KN (N) + KT (T + E)

.....
.....

(g) Huku ukitoa mfano, eleza maana ya sentensi changamano. (alama 2)

.....
.....

(h) Tunga sentensi moja kutofautisha maana ya: koga na kongu. (alama 2)

.....

.....
(i) Tunga sentensi moja yenye nomino dhahania na nomino ya jamii. (alama 2)

.....
.....

(j) Nyambua vitenzi vifuatavyo katika kauli zilizo kwenye mabano. (alama 3)

(i) nywa (tendesha)

(ii) la (tendeanana)

(iii) vaa (tendwa)

(k) Akifisha sentensi ifuatayo kubainisha dhana tatu tofauti.
Julius Kiptoo mwanawe Kung'u na Justine walikiletea kijiji chao sifa. (alama 3)

.....
.....
.....
.....

(l) Ainisha maneno yaliyopigiwa mstari.
Naam. ameleta machache. (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(m) Tunga sentensi yenye kitenzi kishirikishi kikamilifu (alama 2)

.....
.....

(n) (i) Eleza maana ya shadda. (alama

1)

.....
.....

(ii) Onyesha panapotokea shadda katika neno: ' mteremko'. (alama 1)

.....
.....

(o) Andika visawe vya maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 2)

Sahibu yake alishikwa na kisunzi

.....
.....

(p) Bainisha aina za virai vilivyopigiwa mistari.

Ubaguzi wa kijinsia umekashifiwa na viongozi wenye misimano thabiti mno. (alama 3)

.....
.....
.....
.....

(q) Andika sentensi ifuatayo katika usemi wa taarifa.

" Shughuli yetu itamalizika kesho, " mama alimwambia Juma. (alama 2)

.....
.....

(r) Bainisha kiima na chagizo katika sentensi ifuatayo:

Watahiniwa hao walisoma maswali yote kwa makini. (alama 2)

.....
.....

(s) Ainisha sentensi ifuatayo kwa kuzingatia jukumu/dhamira yake.

Funga majani matano matano kwa kila fungu. (alama 1)

.....
.....
.....
.....